राज्य निवडणूक आयोग
महाराष्ट्र

नागरिकांची सनद

राज्य निवडणूक आयोग , महाराष्ट्र

संरचना

मा. आयुक्त,
राज्य निवडणूक आयोग

↓

सचिव
राज्य निवडणूक आयोग

१. सह सचिव/उपसचिव
२. उपायुक्त
३. अवर सचिव-३
४. विधी अधिकारी
५. सहायक आयुक्त-२
६. तहसिलदार-२
७. सहायक आयुक्त (जनसंपर्क)
८. कक्ष अधिकारी - ४
९. लेखा अधिकारी
१०.सांख्यिकी अधिकारी

प्रस्तावना व राज्य निवडणूक आयोगाची रचना

भारतीय संविधानाच्या अनुच्छेद २४३ के व २४३ झेडए च्या तदतूदीनुसार दिनांक २३ एप्रिल, १९९४ पासून राज्य निवडणूक आयोग, महाराष्ट्र ची स्थापना करण्यात आली आहे. राज्यातील स्थानिक स्वराज्य संस्थांच्या निवडणुका निर्भय, पारदर्शक व मुक्त वातावरणात पार पाडण्याची जबाबदारी राज्य निवडणूक आयोगावर सोपविण्यात आलेली आहे. राज्य निवडणूक आयुक्त यांच्या नियुक्तीसंदर्भात राज्य निवडणूक आयुक्त (अर्हता व नियुक्ती) अधिनियम, १९९४ (१९९४ चा महा. २२) यात तरतूदी करण्यात आल्या आहेत. राज्य निवडणूक आयोग हा राज्य निवडणूक आयुक्त प्रमुख असलेला एक व्यक्ती आयोग आहे. राज्य निवडणूक आयोग (अर्हता व नियुक्ती) अधिनियम, १९९४ यामधील कलम १० मध्ये राज्य निवडणूक आयुक्तांच्या अन्य सेवा शर्ती महाराष्ट्र प्रशासकीय न्यायाधीकरणाच्या सदस्यांप्रमाणे असतील अशी तरतूद आहे. तसेच महाराष्ट्र प्रशासकीय न्यायाधीकरण अधिनियम, १९८५ मधील कलम ८ (३) मध्ये अध्यक्ष व सदस्यांच्या सेवा शर्ती या उच्च न्यायालयाच्या न्यायाधीशांना लागू असलेल्या सेवाशर्तीप्रमाणे असतील, अशी तरतूद आहे. अधिनियमातील उपरोक्त तरतूदी विचारात घेता राज्य निवडणूक आयुक्त पदाचा दर्जा उच्च न्यायालयाच्या न्यायाधीशांशी समकक्ष आहे.

राज्य निवडणूक आयोगाच्या कार्यालयाकरिता सचिवांचे एक पद मंजूर असून त्या पदी भारतीय प्रशासन सेवेतील अधिका-यांची नेमणूक करण्यात येते. सचिवांना आयोगाच्या कार्यालयापुरते प्रशासकीय विभागप्रमुख म्हणून घोषित करण्यात आले आहे. त्यांच्याकडे आयोगाच्या कामकाजाचे सुसूत्रीकरण व नियंत्रण करण्याची जबाबदारी सोपविलेली आहे.

नागरिकांना हमी

राज्य निवडणूक आयोगाकडे राज्यातील स्थानिक स्वराज्य संस्था जसे महानगरपालिका, नगरपरिषदा, नगर पंचायती, जिल्हा परिषदा, पंचायत समित्या व ग्रामपंचायतींच्या निवडणुका निर्भय, पारदर्शक व मुक्त वातारणात पार पाडण्याची सांविधानिक जबाबदारी सोपविण्यात आली आहे. नागरिकांना सौजन्यपूर्वक वागणूक व मतदारांना सर्वतोपरी मदत करण्यासाठी आयोग कटीबद्ध आहे.

कार्यपूर्तीचे वेळापत्रक

स्थानिक स्वराज्य संस्थांच्या मुदती संपण्यापूर्वी सार्वत्रिक निवडणुका घेऊन नवीन स्थानिक स्वराज्य संस्था वेळेत कार्यरत व्हावी, यासाठी राज्य निवडणूक आयोग कार्यपूर्तीचे वेळापत्रक आखून देते. स्थानिक स्वराज्य संस्थांची मुदत दर पाच वर्षांनी संपते. सदर मुदत संपण्यापूर्वी तेथील सार्वत्रिक निवडणुकीची प्रक्रिया पूर्ण करण्याचे घटनात्मक बंधन राज्य निवडणूक आयोगावर आहे. याखेरीज जेथे जेथे पदे रिक्त होतील त्या पदांच्या पोटनिवडणुकांचा कार्यक्रमही आयोगामार्फत देण्यात येतो.

आयोगातील दैनंदिन प्रशासकीय कामासाठी व जनतेच्या अर्ज/कामासाठी कालमर्यादा “महाराष्ट्र शासकीय कर्मचा-यांचे बदल्यांचे विनियमन व शासकीय कर्तव्ये पार पाडण्यास होणा-या विलंबास प्रतिबंध अधिनियम, २००५ मधील प्रकरण क्र. ३ च्या कलम १० (१) मधील तरतुदीस अनुसरुन तात्काळ नस्ती एका दिवसात किंवा दुस-या दिवशी आणि तातडीच्या स्वरुपाची नस्ती ४ दिवसात निकाली काढण्यात येईल. अन्य विभागांशी संबंधित नसलेल्या नस्तीवर ४५ दिवसांच्या आत व दुस-या विभागाची बाब अंतर्भूत असलेल्या व त्या विभागाचे अभिप्राय आवश्यक असलेल्या नस्तीवर ३ महिन्यांच्या आत निर्णय घेऊन योग्य कार्यवाही करण्यात येईल.” याप्रमाणे लागू राहील.

आयोगाची कार्ये

- **विशिष्ट कार्ये**

  महानगरपालिका/नगरपरिषदा/नगर पंचायती/जिल्हा परिषदा/पंचायत समित्या/ग्रामपंचायती या स्थानिक स्वराज्य संस्थांच्या निवडणुका भयमुक्त व न्याय्य वातावरणामध्ये घेणे.

- **आयोगाचे ध्येय/धोरण**

  निवडणुकांसंबधी सर्व जबाबदारी व कर्तव्ये पार पाडणे.

- **मंजूर आकृतीबंध**

  एकूण ७९ अधिकारी/कर्मचारी

- **कार्य**

  स्थानिक स्वराज्य संस्थांच्या निवडणुका घेणे

- **कामाचे विस्तृत स्वरूप**

  निवडणुका घ्यावयाच्या नगरपालिका /नगर पंचायती /जिल्हा परिषद /पंचायत समित्या / ग्रामपंचायती यांची यादी तयार करणे, रिक्त पदांच्या पोटनिवडणुका, सार्वत्रिक निवडणुका विहित मुदतीत पार पाडणे.

- **कार्यालयीन कामाची वेळ**

  सोमवार ते शुक्रवार -सकाळी ९.४५ ते सायंकाळी ६.१५

- **मालमत्तेचा तपशील**

  निरंक

- **उपलब्ध सेवा**

  राजकीय पक्ष नोंदणी

आयोगाच्या कार्यालयातील अधिकारी व कर्मचारी यांच्यावर सोपविण्यात आलेली जबाबदारी

अ.क्र.	पदनाम	जबाबदारी
१	अपर मुख्य सचिव/ प्रधान सचिव/सचिव	सचिव यांना राज्य निवडणूक आयोगाच्या कार्यालयापुरते प्रशासकीय विभाग प्रमुख म्हणून घोषित करण्यात आले आहे. शासनाच्या विविध वित्तविषयक तसेच सेवाविषयक नियमान्वये शासनाच्या मंत्रालयीन प्रशासकीय विभाग प्रमुखांना जे अधिकार प्रदान केलेले आहेत ते अधिकार राज्य निवडणूक आयोगाच्या सचिवांना आहेत. त्यांच्याकडे आयोगाच्या कामकाजाचे सुसूत्रीकरण व नियंत्रण करण्याची जबाबदारी आहे.
२	सहसचिव/उप सचिव	पद रिक्त- (प्रभारी कार्यभार) जबाबदारी- नियंत्रक अधिकारी-निवडणूक कार्या ५, ७, ८ व ११ तसेच माहितीचा अधिकार अधिनियमांतर्गत अपिलीय प्राधिकारी
३	उप आयुक्त	पद रिक्त -(प्रभारी कार्यभार)
४	अवर सचिव १	पद रिक्त
५	अवर सचिव - २	पद रिक्त (प्रभारी कार्यभार) १. महानगरपालिका निवडणुका २.जिल्हा परिषद/पंचायत समिती निवडणुका ३.ग्रामपंचायत यांचे पर्यवेक्षीय अधिकारी
६	अवर सचिव-३	आहरण व संवितरण अधिकारी, रोखशाखा, न.प./नगरपंचायत निवडणूक
७	विधि अधिकारी	पद रिक्त
८	सहायक आयुक्त-१	उपायुक्त/उपसचिव या पदाचा अतिरिक्त कार्यभार
९	सहायक आयुक्त-२	आस्थापना व भांडार शाखा या कार्यासनाचा अतिरिक्त कार्यभार
१०	सहायक आयुक्त (जनसंपर्क)	निवडणूक कार्यक्रमाला प्रसिद्धी देणे, पत्रकार परिषदा आयोजित करणे इ. निवडणूक वार्ता पुस्तिका तयार करणे, निवडणूक विषयी लेख तयार करणे.
११	तहसिलदार-१	संगणकीकरण, मतदार यादी नामनिर्देशन
१२	तहसिलदार-२	राजकीय पक्ष नोंदणी कार्यासनाचे कामकाज
१३.	कक्ष अधिकारी-१	आस्थापनाविषयक तसेच भांडार व नोंदणी यासंदर्भातील बाबी हाताळणे व महानगरपालिका निवडणूकांचे काम

१४.	कक्ष अधिकारी-२	जिल्हा परिषद व पंचायत समिती निवडणूकांचे काम
१५.	कक्ष अधिकारी-३	ग्रामपंचायतींच्या निवडणुकीचे काम
१६.	कक्ष अधिकारी-४	अवर सचिव पदाचा अतिरिक्त कार्यभार देण्यात आला असून निवडणूक कर्यासने का-५,७ व ८ यांचे पर्यवेक्षण)
१७.	लेखा अधिकारी	१.लेखाविषयक कामे हाताळणे २.आहरण व संवितरण अधिकारी म्हणून काम पाहणे.
१८.	सांख्यिकी अधिकारी	पद रिक्त सांख्यिकीविषयक काम, राजकीय पक्षांची नोंदणी काम पाहणे.
१९	वरिष्ठ स्वीय सहायक	मा. आयुक्त व सचिव यांच्याकडे येणाऱ्या नस्तींची नोंद घेणे, दूरध्वनी नोंदवही ठेवणे तसेच श्रुतलेखन व टंकलेखनाचे काम करणे.
२०.	निवडश्रेणी लघुलेखक	
२१.	सहायक/रोखलेखापाल/ नायब तहसिलदार	टिप्पणी लेखन व अन्य कामे करणे.
२२.	लघुलेखक	श्रुतलेखन व टंकलेखनाचे काम करणे.
२३.	उप लेखापाल	रोख शाखेतील लेखाविषयक काम पाहणे.
२४.	ग्रंथपाल	ग्रंथालय अद्ययावत ठेवणे, राजकीय पक्षांच्या नोंदणीविषयक कामे करणे.
२५.	अनुवादक	भाषांतर करणे. **(सद्यस्थितीत पद रिक्त)**
२६.	सांख्यिकी सहायक	पद रिक्त - सांख्यिकीविषयक माहिती गोळा करणे
२७.	रोखपाल	पद रिक्त
२८.	देयक लेखापाल	देयके तयार करणे
२९.	लिपिक-टंकलेखक	पदास अनुसरुन सर्व कामे
३०.	संगणक चालक	संगणकाशी संबंधित कामे
३१.	वाहन चालक	आयोगातील अधिकाऱ्यांची वाहने चालविणे
३२.	नाईक/रोनिओ ऑपरेटर/झेरॉक्स ऑपरेटर/शिपाई	पदास अनुसरुन सर्व कामे

- वरील सर्व कामे /जबाबदाऱ्या नेमून दिलेल्या अधिकारी/कर्मचारी यांनी न केल्यास त्यांची तक्रार किंवा माहिती
  उप सचिव/उपायुक्त, राज्य निवडणूक आयोग यांच्याकडे करावी.
- उप सचिव/उपायुक्त यांच्या पातळीवरील काम न झाल्यास/विलंब झाल्यास, त्याची तक्रार मा. सचिव, राज्य निवडणूक आयोग यांच्याकडे करावी.

स्थानिक स्वराज्य संस्थांच्या निवडणुकीसंबंधित अधिनियम व नियम

अ.क्र.	विषय	अधिनियम/नियम
१	महानगरपालिका निवडणूक	१) मुंबई महानगरपालिका अधिनियम, १८८८ बृहन्मुंबई महानगरपालिका निवडणूक नियम, २००६ २) महाराष्ट्र महानगरपालिका अधिनियम,१९४९ अधिनियमांतर्गत अनुसूची-ड मधील निवडणूक नियम
२	नगर परिषद/ नगर पंचायती निवडणूका	१) महाराष्ट्र नगर परिषदा, नगर पंचायती व औद्योगिक नागरी अधिनियम, १९६५ २) महाराष्ट्र नगर परिषद, नगर पंचायती निवडणूक नियम १९६६.
३	जिल्हापरिषद व पंचायत समिती निवडणूक	जिल्हापरिषदा व त्या अंतर्गत असलेल्या ३५१ पंचायत समितींच्या सार्वत्रिक निवडणुका व पोट निवडणूका यासंदर्भातील कामकाज हाताळले जाते. संबंधित अधिनियम व नियम खालीलप्रमाणे आहेत. अ) महाराष्ट्र जिल्हापरिषद व पंचायत समित्या अधिनियम १९६१ ब) महाराष्ट्र जिल्हापरिषदा (मतदार विभाग आणि निवडणूक घेणे) नियम १९६२ क) महाराष्ट्र पंचायत समित्या (निर्वाचक गण आणि निवडणूक घेणे) नियम १९६२ ड) महाराष्ट्र जिल्हापरिषदा व पंचायत समित्या (जागांच्या आरक्षणाची पद्धत व चक्रानुक्रम) नियम १९९६
४	ग्रामपंचायत निवडणूक	अ) महाराष्ट्र ग्रामपंचायत अधिनियम, १९५८ (१९५९ चा मुंबई अधिनियम क्र. ३) ब) मुंबई ग्रामपंचायत (गावाचे प्रभागात विभाजन करणे आणि स्त्रिया, अ.जा. व अ.ज. साठी जागा राखून ठेवणे) नियम, १९६६ क) महाराष्ट्र ग्रामपंचायत (निवडणूक) नियम, १९५९

माहितीचा अधिकार अधिनियम २००५ खालील अपिलीय प्रधिकारी, जन माहिती अधिकारी, सहायक जन माहिती अधिकारी यांची यादी व पत्ता.

अ.क्र.	नाव व पदनाम	पद
१	उपसचिव श्री. अ. तु. सणस, प्रभारी सहसचिव	अपिलीय प्राधिकारी
२	प्रत्येक कार्यासनाचे तहसिलदार/कक्ष अधिकारी/जन संपर्क अधिकारी/लेखाधिकारी/सांख्यिकी अधिकारी/ सहायक	जन माहिती अधिकारी
३	प्रत्येक कार्यासनाचे सहायक /नायब तहसिलदार/उप लेखापाल/ रोखलेखापाल/ लिपिक-टंकलेखक/ग्रंथपाल	सहायक जन माहिती अधिकारी

पत्ता :- **राज्य निवडणूक आयोग महाराष्ट्र**

नवीन प्रशासन भवन, पहिला मजला,
मादाम कामा मार्ग, हुतात्मा राजगुरु चौक,
मुंबई - ४०० ०३२

ई- मेल :- sec.mh@gov.in

संकेत स्थळ :- www.mahasec.maharashtra.gov.in

गाऱ्हाणी/तक्रारी यांचे निराकरण

स्थानिक स्वराज्य संस्थांच्या निवडणुकीसंदर्भात काही गा-हाणी असल्यास, नागरिकांना राज्य निवडणूक आयोगाकडे तक्रार करता येते.

गा-हाणी समक्ष भेटीत खालील पत्त्यावर पत्राने किंवा ई-मेलद्वारेही मांडता येतील.

पत्ता - राज्य निवडणूक आयोग, महाराष्ट्र
नवीन प्रशासन भवन, पहिला मजला,
मादाम कामा रोड, हुतात्मा राजगुरु चौक,
मुंबई - ४०० ०३२.

ई-मेल : sec.mh@gov.in

संकेत स्थळ : www.mahasec.maharashtra.gov.in

नागरिकांच्या सनदेचा आढावा/सिंहावलोकन

या नागरिकांच्या सनदेच्या उपयुक्तेबाबतचा किंवा परिणामकारकतेचा आढावा राज्य निवडणूक आयोगाकडून दरवर्षी घेण्यात येईल व त्यात आवश्यकते नुसार बदल करण्यात येतील.

जनसामान्यांकडून सूचना

ही नागरिकांची सनद सर्वसामान्य नागरिकांच्या छाननीसाठी नेहमीच खुली असेल व सन्माननीय नागरिकांच्या बहुमूल्य सूचनांचा गांभीर्यपूर्वक विचार करुन त्यात वेळोवेळी सुधारणा करण्यात येतील.

भारतीय संविधानाच्या अनुच्छेद २४३ के नुसार राज्य निवडणूक आयोग, महाराष्ट्र स्थापना - दिनांक २३ एप्रिल, १९९४

अ.क्र.	अधिका-यांचे पदनाम	दूरध्वनी क्रमांक
१.	मा. राज्य निवडणूक आयुक्त, महाराष्ट्र.	२२०२३४३७ २२०२६३२९
२.	सचिव	२२८४५११४ २२८४५९००
३.	सह सचिव /उप सचिव	२२०४५५८९
४.	उपायुक्त	२२८८६९५० २२०२२९०९
५.	अवर सचिव (कार्या- ६) /लेखा अधिकारी (कार्या-३)	२२०४५०७५
६.	सहायक आयुक्त	२२८४६७२० २२८७६२२६
७.	तहसिलदार-१	२२०२२९०९
८.	तहसिलदार-२	२२८४६७२०
९.	सहायक आयुक्त (जनसंपर्क)	२२०४६९०९
१०.	वरीष्ठ स्वीय सहायक	२२८४५११४ २२८४५९००
११.	निवडश्रेणी लघुलेखक	२२०२३४३७ २२०२६३२९
१२.	सहायक गट विकास अधिकारी(सेवा अधिग्रहीत)	२२८७६२२६
१३.	कक्ष अधिकारी (प्रभारी अवर सचिव)	२२०४५०७५
१४.	कक्ष अधिकारी (कार्या-२ व ५)	
१५.	कक्ष अधिकारी (कार्या-७)	
१६.	कक्ष अधिकारी (कार्या-८)	

राज्य निवडणूक आयोग, महाराष्ट्र

पत्ता : नवीन प्रशासन भवन, पहिला मजला,
मादाम कामा रोड, हुतात्मा राजगुरु चौक,
मुंबई - ४०० ०३२.
दूरध्वनी क्रमांक : ०२२-२२८४ ६७२०/०२२-२२०४ ५०७५
/०२२-२२०४ ५५८९
फॅक्स : ०२२-२२०४ ६९०९/०२२-२२८४ ६७२१/०२२-२२८४ ६७१९
ई-मेल : sec.mh@gov.in
संकेत स्थळ : www.mahasec.maharashtra.gov.in